

דרך ארוכה שהיא קצרה

כסוף ספרו החדש 'שבת המנטורים' מצטט טימותי פריס שיר מאת פורשיה גלסון ושמו "אוטוביוגרפיה בחמישה פרקים קצרים". הנה הוא:

פרק א: אני הולכת ברחוב. במדרכה יש בור עמוק. אני נופלת. אני אבודה.... אני חסרת אונים. זו לא אשמתי. עד שאצליח להיחלץ ממנו יעבור נצח.

פרק ב: אני הולכת באותו רחוב. במדרכה יש בור עמוק. אני מתעלמת ממנו. אני נופלת שוב. אני לא מאמינה ששוב הגעתי לאותו מקום. אבל זו לא אשמתי. עדיין נדרש לי זמן רב להיחלץ ממנו.

פרק ג: אני הולכת באותו רחוב. במדרכה יש בור עמוק. אני רואה שהוא שם. ובכל זאת אני נופלת... זה הרגל... אבל עיניי פקוחות. אני יודעת איפה אני. זו אשמתי. אני נחלצת מיד.

פרק ד: אני הולכת באותו רחוב. במדרכה יש בור עמוק. אני עוקפת אותו.

שיג ושיח - הרב יונתן זקס

פרק ה: אני הולכת ברחוב אחר.

כאלה הם, מן הסתם, חיי רבים מאתנו. כאלה היו חיי. אנחנו יוצאים לדרך, בטוחים שאנחנו יודעים לאן אנו הולכים, אך כמעט תמיד מגלים שאין זה פשוט כל כך. "החיים הם מה שקורה לנו כשאנחנו מתכננים תוכניות אחרות", אמר ג'ון לנון. אנחנו נופלים לבורות. אנחנו טועים. ואז אנחנו חוזרים על הטעויות. לבסוף אנחנו לומדים להימנע מהן, אבל אז מכרסם בנו החשד שמלכתחילה לא הלכנו בכיוון הנכון. אם מתמזל מזלנו, אנחנו מוצאים רחוב אחר.

ראו עתה את פתיחת פרשתנו.

וַיְהִי בַשְּׁלַח פְּרַעַה אֶת הָעָם, וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, כִּי קָרוֹב הוּא, כִּי אָמַר אֱלֹהִים, "פֶּן יִנָּחַם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָּה". וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יַם סוּף... (שמות יג, יז-יח)

פסוקים אלה קשים מכפי שנדמה תחילה. כשלעצמם, הם ברורים. בני ישראל השתחררו אך זה עתה משעבוד מצרים. הם צריכים עוד לבנות את האישיות שלהם, לסגל לעצמם נפש של בני חורין העומדים על נפשם. אם יצטרכו כבר עכשיו להיכנס למלחמה עם שבעת עמי ארץ כנען, הם עלולים להיבהל ולסגת. יתרה מכך: כיום ידוע לנו שלאורך הדרך הראשית בין מצרים לארץ כנען, "דרך ארץ פלשתים", נמצאו מצודות מצריות. בני ישראל היו עלולים להיקלע לקרבות כבר בדרך.

אך הדברים אינם פשוטים כל כך. עלינו לתת את הדעת לשלוש עובדות. ראשית, בהמשך הפרשה מסופר שאלוהים הכביד

את לב פרעה ומשום כך פרעה יצא מיד, עם שש מאות מרכבות, למרדף אחר בני ישראל (יד, ד-ז). הדבר החריד את העם עד ייאוש. "וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה, 'הַמִּבְּלִי אֵין קְבָרִים בְּמִצְרַיִם לְקַחְתָּנוּ לְמוֹת בְּמִדְבָּר? ... טוֹב לָנוּ עֲבַד אֶת מִצְרַיִם מִמָּתְנוּ בְּמִדְבָּר' (שם, יא-יב). אם רצה אלוהים שבני ישראל לא יראו מלחמה, פן ישובו מצרימה, מדוע שילח בהם את פרעה וחילו? לכאורה צריך היה השלב הראשון במסע להיות שליו ככל האפשר.

שנית, בני ישראל נקלעו למלחמה ממש הרבה לפני שהתקרבו לארץ כנען. סמוך לאחר קריעת ים סוף התנפלו עליהם העמלקים. ומוזר: בקרב הזה, שהם לחמו בו בכוחות עצמם, בלי התערבות ניסית מאת ה', הם לא ביטאו כל פחד. בהשראת ידיו המורמות של משה, ובפיקודו הצבאי של יהושע, הם נלחמו וניצחו (יז, ח-יג).

ושלישית, המסלול העוקף לא מנע את תגובתו המבוהלת של העם לדרו"ח המרגלים. למשמע הידיעה על עוצמתם של עמי הארץ ועל עריהם הבעורות הם אמרו "נִתְּנָה רֹאשׁ וְנָשׁוּבָה מִצְרַיִמָּה" (במדבר יד, ד) – אותה תגובה שהמסלול הארוך נועד לכאורה למנוע.

נראה, אפוא, שהולכת בני ישראל במסלול העוקף, דרך ים סוף והמדבר, לא נועדה למנוע מהם לרצות לשוב למצרים, אלא למנוע מהם את היכולת לעשות זאת. למעבר הפלאי דרך ים סוף היה אפקט של אל-חזור, כמו לימים בחציית הרוביקון בידי יוליוס קיסר ובמעשהו של קורטז הספרדי, כובש מקסיקו, ששרף את האוניות שהובילו את צבאו לשם. הנסיגה נעשתה בלתי-אפשרית. לבני ישראל עוד יהיו ספקות ופחדים, אבל כבר

לא תהיה להם ברירה של ממש. הם יצטרכו להמשיך קדימה. גם אם יידרשו לשם כך ארבעים שנה של חילופי דורות.

וכך, כבר בשחר הולדתו למד עם ישראל שהישג בר-קיימא נרכש בדרך ארוכה. כמאמר שלום חנוך, מה שבא בקלות באותה הקלות ייעלם. במחקריו של אנדרס אריקסון (שזכו לתפוצה בציבור הרחב בזכות כתיבתו הפופולרית של מלקולם גלדוול) נמצא כי בתחומים רבים נדרשות עשרת אלפים שעות הכשרה ותרגול כדי להגיע לגדולה. קורותיהן של מדינות רבות שהוקמו לאחר מלחמת העולם השנייה ופירוק האימפריות מלמדות שאין די בהחלטת או"ם כדי לכוון דמוקרטיה, ואין די בהצהרת זכויות אדם כדי לבסס חופש. אנשים המנסים להתעשר במהירות מגלים פעמים רבות שעושרם דומה לקיקיון של יונה: בן לילה היה וכן לילה אבד. מי שמחפש קיצורי דרך מוצא את עצמו, כמו המשוררת מתחילת דברינו, בתוך הבור.

התנא רבי יהושע בן חנניה סיפר:

פעם אחת הייתי מהלך בדרך וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים, ואמרתי לו, "באיזה דרך נלך לעיר?" אמר לי, "זו קצרה וארוכה [כלומר קצרה אבל ארוכה], וזו ארוכה וקצרה [כלומר ארוכה אבל קצרה]". והלכתי בקצרה וארוכה. כיון שהגעתי לעיר מצאתי שמקיפין אותה גנות ופרדיסיין. חזרתי לאחורי. אמרתי לו, "בני, הלא אמרת לי קצרה". אמר לי, "ולא אמרתי לך ארוכה?" נשקתיו על ראשו ואמרתי לו, "אשריכם ישראל שכולכם חכמים גדולים אתם מגדולכם ועד קטנכם".

דרך ארוכה שהיא קצרה

מוטב ללכת בדרך הארוכה שאנו יודעים שתוביל אותנו ליעד מלבחור בדרך קצרה ומפוקפקת, גם אם הדבר אינו נראה כך מלכתחילה.

עולמנו מלא בספרים, בסרטים ובסדנאות המבטיחים מסלול מהיר לכל דבר כמעט, מהרזיה דרך התעשרות עד הצלחה ותהילה. הרעיון משנה-החיים שאפשר ללמוד מבחירתו של אלוהים להוליך את בני ישראל דרך המדבר וים סוף הוא שאין מסלולים מהירים. הדרך הארוכה היא הקצרה; הדרך הקצרה היא הארוכה. מוטב שנדע כבר בצאתנו לדרך שהיא תהיה ארוכה וקשה ושיהיו בה מהמורות ופניות שגויות. עלינו להצטייד בכוח סבל ובכוח עמידה, בנחישות ובעקשנות. באין לנו עמוד ענן שיורנו את הדרך, נזדקק לעצת מורים וחכמים ולעידוד מצד חברים. אבל המסע ימריץ אותנו, וממילא אין דרך אחרת. והדרך הקשה מחשלת.